

Halide Edib Adivar

Mor Salkımlı Ev

Selim İleri'nin sonsözüyle

HALİDE EDİB ADIVAR
MOR SALKIMLI
EV

Can Miras

Mor Salkımlı Ev, Halide Edib Adıvar

© 2007, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Atlas Kitabevi, 1963

Can Yayınları'nda 1. basım: 2007

33. basım: Aralık 2022, İstanbul

Bu kitabın 33. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Matsis Matbaa Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Tevfikbey Mahallesi Dr. Ali Demir Caddesi No: 51 Giriş Depo Bölümü

Küçükçekmece-İstanbul

Sertifika No: 40421

ISBN 978-975-07-2333-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HALİDE EDİB ADIVAR
MOR SALKIMLI
EV

ANI

♥can

Halide Edib Adivar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

<i>Sinekli Bakkal</i> , 2007	<i>Yeni Turan</i> , 2014
<i>Ateşten Gömlek</i> , 2007	<i>Hindistan'a Dair</i> , 2014
<i>Vurun Kahpeye</i> , 2007	<i>Ateşten Gömlek (Günümüz Türkçesiyle)</i> , 2014
<i>Handan</i> , 2007	<i>Vurun Kahpeye (Günümüz Türkçesiyle)</i> , 2014
<i>Türk'ün Ateşle İmtihanı</i> , 2007	<i>Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri II</i> , 2015
<i>Yolpalas Cinayeti</i> , 2008	<i>Döner Ayna</i> , 2015
<i>Son Eseri</i> , 2008	<i>Sonsuz Panayır</i> , 2016
<i>Tatarcık</i> , 2009	<i>Halka Doğru</i> , 2017
<i>Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan Tesirleri</i> , 2009	<i>Kenan Çobanları - Maske ve Ruh</i> , 2018
<i>Kalp Ağrısı</i> , 2010	<i>Heyula</i> , 2019
<i>Zeyno'nun Ođlu</i> , 2010	<i>Harap Mabetler</i> , 2020
<i>Âkile Hanım Sokağı</i> , 2010	<i>Seviye Talip</i> , 2020
<i>Çaresaz</i> , 2011	<i>Mevut Hüküm</i> , 2021
<i>Sevda Sokağı Komedyası</i> , 2011	<i>İstanbulda Bir Yabancı</i> , 2022
<i>Kerim Usta'nın Ođlu</i> , 2012	
<i>Dađa Çıkan Kurt</i> , 2014	

HALİDE EDİB ADIVAR, 1882'de İstanbul'da doğdu. Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nde okudu. 1908'de yazmaya başladığı kadın hakları hakkındaki yazılarından dolayı kimi kesimlerin düşmanlığını kazandı. 31 Mart Ayaklanması sırasında Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. 1909'dan sonra öğretmenlik, müfettişlik yaptı. Balkan Savaşı yıllarında hastanelerde çalıştı. 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda, İzmir'in işgalini protesto mitinginde tarihî bir konuşma yaptı. 1920'de Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Onbaşı ve üstçavuş rütbeleri aldı. Savaşı izleyen yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası'yla fikir ayrılıklarına düştü. Bunun sonucunda 1917'de evlendiği ikinci eşi Adnan Adıvar'la birlikte Türkiye'den ayrıldı. İlerleyen yıllarda konferanslar vermek üzere ABD'ye gitti, Mahatma Gandhi tarafından Hindistan'a çağrıldı. 1939'da İstanbul'a dönen Halide Edib, 1940'ta İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Filolojisi Kürsüsü başkanı oldu, 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili seçildi. 1954'te istifa ederek evine çekildi. 1964'te öldü.

İçindekiler

BİRİNCİ BÖLÜM

Birinci Kısım: Bu, bir küçük kızın hikâyesidir.....	15
İkinci Kısım: Hikâye artık benim oluyor	43
Üçüncü Kısım: Üsküdar'da oturduğumuz evlere dair....	94
Dördüncü Kısım: Yine mor salkımlı ev	114
Beşinci Kısım: İkinci defa kolej hayatı.....	135
Altıncı Kısım: Evlilik hayatı	145
Yedinci Kısım: Meşrutiyet İlanı	157
Sekizinci Kısım: Memleket haricine ilk gidiş.....	173
Dokuzuncu Kısım: 1909 ile 1912 yılları arasında geçen hadiseler	185
Onuncu Kısım: Balkan Harbi'ne doğru	195
On Birinci Kısım: 1913-1915 yılları arası.....	209
On İkinci Kısım: 1914-1916 yılları arasında.....	230

İKİNCİ BÖLÜM

Suriye ve Arap diyarı	237
<i>Mor Salkımlı Ev</i> 'in Hikâyesi	303
Sözlük.....	307
Dizin	319

Yayıncının Notu

Bu kitabı hazırlarken yazarın diline, üslubuna, kelime tercihlerine müdahale etmedik; sadece imlasını günümüz kurallarına uyarladık. Artık pek kullanılmayan Arapça, Farsça kelimeler için kitabın sonunda bir sözlük hazırladık. Yabancı kelimeleri de özgün şekilleriyle yazmaya çalıştık. Gündelik hayata ve döneme dair gerekli bilgiler için sayfa sonlarına dipnot düştük.

Halide Edib Adivar'ın çocukluğunu ve 1918'e kadarki yaşamını anlattığı bu kitaptaki yazıların ilk bölümü, ilk olarak 26 Eylül-25 Kasım 1955 tarihleri arasında *Yeni İstanbul* gazetesinde "Halide Edib'in Çocukluğundan 1917'ye Kadar Hatıraları" başlığıyla tefrika edilmişti. Kitabın ikinci bölümü olan "Suriye ve Arap Diyarı" ise "Lübnan ve Arap Diyarı" başlığıyla 20 Nisan-8 Mayıs 1955 tarihleri arasında yine *Yeni İstanbul* gazetesinde tefrika edilmişti. Bu iki yazı dizisi 1963'te birleştirilerek Atlas Yayınları tarafından *Mor Salkımlı Ev* ismiyle basıldı.

Eserin 1955'teki tefrikalarıyla 1963'teki ilk baskısı arasında bazı farklılıklar vardı. Bunların yazarın tercihi olduğunu varsayarak bu kitabı hazırlarken 1963 baskısını esas aldık. Ancak bu baskı, eserin, yazar hayattayken yapılan tek baskısı olsa da çok fazla tashih ve bilgi yanlışı içeriyordu. Tefrikada doğru yazılan birçok kelime, cümle bu baskıda bozulmuştu. (Örneğin "Arafat'ta toplanan hacılara ferman okunmuş" cümlesi kitabın 2020'ye kadar olan tüm baskılarında "Asfaltta toplanan hacılara ferman okunmuş" olarak basılmıştı. Aynı şekilde, "O zamandan beri Shakespeare'in tercüme ve tahlili sahasında çok uzun kaldığım devirler oldu" cümlesi de "O zamandan beri

Shakespeare'in tercüme ve tahlili sahasında çok uzak kaldığım devirler oldu" şeklinde basılmıştı.) Bu yüzden sıklıkla tefrikaya dönerek oradaki kelimeleri, cümleleri kullanmamız gerekti. Ayrıca yine tefrikada olup kitaba alınmayan cümlelerin, paragrafların da bir yazar tercihi değil dizgi hatası olduğu barizdi. Bu yüzden bu paragrafları da bu baskıda kullanmaya karar verdik. Bunları dipnotlarda belirttik. Yazarın, anlatım bozukluğu içerse dahi anlaşılabilir cümlelerine müdahale etmedik. Dizgi hatası olabileceğini düşündüğümüz, anlaşılmayı zorlaştıran yerlerdeki ek, nesne vs. eksikliklerini köşeli parantezler içinde gidermeye çalıştık. Ayrıca metinde geçen kişi, eser ve yer isimleri için kitabın sonuna dizin ekledik.

Mor Salkımlı Ev, uzun yıllar, girişindeki, "İçimde mor salkımlı bir ev var, Beşiktaş taraflarında idi. Çocukluğum o evde geçti, gittim aradım, bulamadım, yanmış... Onu yazacağım" notuyla basılmıştı. Bu ifade, yazar hayattayken yapılan iki yayında –tefrikada ve ilk baskıda– yer almadığı için biz de kullanmadık.

Birinci bölüm

Birinci Kısım

Bu, bir küçük kızın hikâyesidir

Her insana var olduğunu ilk defa idrak ettiren başka başka vakalar vardır. Etraftaki eşyanın veya hadiselerin zaman zaman hafızada çakıp sönen bir şimşek ışığı içinde görüldüğü yaş, galiba şahsa göre değişiyor. Bu küçük kızın kafasında çakan şimşekler, inanılmayacak kadar erken başlar fakat çok fasılalıdır.

Hafızasında hayat, kendini kayda başladığı ilk devrin hiç unutamayacağı zemini, Beşiktaş'ta, doğduğu evde başlar. Bu ev, İhlamur'a giden uzun caddeye inen, birbirine muvazi dik yokuşlardan birinin hemen hemen tepesindedir. Bu evden sonra gelen kocaman kırmızı kâgir¹ konak, bu yokuşun son evidir. Tepenin solu koyu yeşil çamlar, nazlı söğütler arasında Abdülhamid'in Beyaz Saraylarını² görürken sağ tarafı Adalar Denizi'nin³ mavi sularına bakar.

Evin kendisi, çocuğun hafızasında Mor Salkımlı Ev yaftasını taşır. Bu ev, yarım asırdan ziyade, bazen de her gece, bu küçük kızın rüyalarına girmiştir. Arka taraftaki

1. Taş veya tuğladan yapılmış olan. (Y.N.)

2. Yıldız Sarayı. (Y.N.)

3. Eskiden Ege Denizi'ne verilen isim. Burada Marmara Denizi bölümü kastediliyor. (Y.N.)

bahçeye nazır pencereler, çifte merdivenlerin sahanlıklarındaki ince uzun pencereleri, baştan başa mor salkımlıdır ve akşam güneşinde mor çiçekler arasında camlar birer ateş levhası gibi parlar.

Bahçe, iki geniş mustatil terastır. Esasen yokuştaki bütün evlerin bahçeleri ta caddeye kadar birbirine bakan birer yeşil terastır. Küçük kızın bahçesinin üst terasında, başları göğe değer gibi görünen uzun fıstıklar, akasyalar, aralarında iki tane, rüzgâr estikçe kırıtır gibi ipek tüyleri hareket eden pembe beyaz gülibrişim, çiçek açmış yemiş ağaçları, ortalarında bir tane, alev çiçekli nar ağacı vardı. Bunların ortasında yuvarlak küçük bir havuz; karşı karşıya iki beyaz mermer aslanın ağzından durmadan bu havuza billur sular akar ve güvercin, kumru sesleriyle karışır, bazen de fıstıkların dallarını harekete getirerek inleyen rüzgârın nağmesiyle birleşerek sabah ve akşam bir tabiat musikisi dinlersiniz. Aşağıdaki terasa üç-dört adım merdivenle inilir. Evin bahçeye açılan kapısı ile bahçenin arkasındaki boş sırta açılan kapı arasında, çakıl döşeli ve üstü asma çardaklı dar bir yol vardır. Yeşil, sarı üzüm salkımlarının ve zümrüt gibi yaprakların arasından sızan ışık ve yeşil gölgenin içinde küçük kız, sabah akşam oynar durur. Alt terasta da bir havuz, rengârenk yemiş ağaçları, iki tane gülibrişim ve bir de yine alev çiçekli nar ağacı vardır.

Sabahın ilk saatlerinde, burada dolaşan, çiçek ve ağaç sulayan, bir alay güvercine yem veren bir kadın görürsünüz. Bu kadın, küçük kızın anneannesidir. İşte haminne¹ diye torunlarının hitap ettiği kadının kısaca portresi:

Eyüpsultanlı Nakiye Hanım. Oradaki Mevlevi tekkesiyle ailesi alakadardır. En fazla bağlı olduğu ve belki

1. Hanım nine. Yaşlı ve saygı duyulan kadınlara verilen unvan. (Y.N.)

de karakterine en fazla tesir yapan adam, oranın türbedarı olan dayısıdır. Babası şekerribaşı veyahut tatlıcibaşymış. Yıllar geçtikçe haminnenin ruhuna Mevleviliğin hâkim olduğunu küçük kız sezmiştir. Kimseye fena lakırdı söylemez, hiddet etmez, en kuvvetli itirazını yahut takdirini, “Yediği nane macununa bak!” diye ifade eder. Namazını muntazam kılar ve oruç tutar, fakat dinî gösteriş hiç yapmaz. Bazı namazlarda küçük kız, haminmenin başına arakiye¹ giydiğini görmüştür.

Kıyafeti de hususidir. Saçları kesiktir. Daima kırmızı –fakat acaba hangi devre kadar tabii, hangi devri kınamalum ya, eski ihtiyar kadınlar için kına, dinî bir zarurettir. Ak saç onlara göre sadece kokonalara² yaraşır. Entarisinin altında, kolları uzun, yenleri dışarıya çevrilmiş, ince beyaz bir gömlek vardır, beline de bir şal bağlar. Her sokak dönüşü mutlaka su dökünür, sonra da çamaşır değışir. Yüzü, o günün çok güzel telakki ettiği simalardandır. Teni hakiki süt gibi, gözleri açık maviye kaçan bir ela, ağzı küçük, dudakları pembe, ince bir sanatla işlenmiş kıvrımları vardır. Mamafih bu güzellik ve hususiyet, o ilk bahçe devrinde, kızda hiçbir ilgi uyandırmış değıldir. Haminne, ağaçlar, çiçekler arasında hiç de onlardan ayrı olmayan bir varlık; mesela nar çiçeklerinin uyandırdığı heyecan ve iç hareketini haminne uyandırmaz. Hülasa bu kadın, bu renk ve güzel koku senfonisi arasında sadece bir notadan ibarettir.

Acaba ilk varlığını idrak ettiren sahne kaç yaşında vaki olmuştur? Herhalde dört yaşından önce olacak. Çünkü bu devirde hafızasında çakan şimşeklerin aydınlattığı sahnelerde zaman zaman annesi de görünür ve

1. Dervişlerin başlarına taktıkları yünden veya pamukludan yapılmış bir nevi takke. (Y.N.)

2. Süsüne düşkün kadın. (Y.N.)

küçük kız, annesini üç ila dört yaşları arasında kaybetmiştir.

İşte hafızasında çakan bir şimşek daha... Sokak üstünde, büyük bir odada, bir yer yatağında beyaz gecelikli bir kadınla koyun koyna yatmaktadır. Çocuğun içinde zamanın hatırasını silemediği bir korku, derin bir huzursuzluk vardır. Esasen pencereleri bahçeye bakmayan ve camlarının arkasından mor salkım desteleri görünmeyen odalar çocukta garip bir sıkıntı yaratır. Bu defa, bu korkuyu azdıran şey, yüzüne dokunan iki uzun siyah saç örgüsüdür. Annesinin arkası dönüktür fakat kımlıdandıkça saçlar hareket eder ve küçük kıza canlı, isimsiz birer tehlikeli hayvan tesiri yapar, daha sonraları, küçük kızın hayatında bu saç örgülerinin uyandırdığı tesiri, yılan uyanırmıştır.

Bu loş gecede, anasının yüzünü o yatakta ilk defa hatırlar: solgun, zayıf bir yüz, hasta yanaklara gölge veren uzun ipek kirpikler ve aralarında ışıldayan büyük siyah gözler. Haminneye hiç benzemeyen bir yüz. Esasen bu renksiz, hasta yüze uymayan renkli, güzel dudakların ifadesi, mor salkımlı evde çok geçmeden toprağa karışan bu genç kadını fazla hatırlatacak unsurlardır. Adı Bedrifem'di. Küçük kız, o günlerde onun, siyah yeldirme¹ ve beyaz başörtüyle sokaktan gelişini hiç unutmaz. Her halde² çocuk için o, esrarlı bir mahluktur. Ona mütemadiyen sokulmak ister fakat bu sokulganlık muhabbet hissi tesiriyle olmasa gerek. Galiba o yaştaki çocukların ana-ya bağlılığı, onu kendilerine bir sığınak telakki etmelerinden ileri geliyor. Bir de şuuraltı dahi olsa muhitin onu göçüp giden, sönen bir insan telakki ettiğini de hissetmiş-

1. Çarşaf yerine kullanılan, başörtüsüyle birlikte giyilen hafif üstlük. (Y.N.)

2. Kitapta yer yer "her halükârda" anlamında kullanılmıştır. (Y.N.)

tir. Evet, hem bu solgun anadan ayrılmak istemez hem de ondan korkar.

Bu ananın en fazla hatırlattığı vaka, çocuğa huzur veren, dizlerinde oturduğu anlardır. Bu da kızın tırnaklarını kestirdiği zamana inhisar eder.

Küçük kızın eli, annesinin nakış ve dikişte çok marifetli telakki edilen elinin içinde, avucunun tüy temasıyla anasının ince parmakları küçük kızın elini tatlı tatlı gıdıklıyor. Anasının iki ipek kirpik saçağı arasında garip bir ışıltı vardır. Tırnakları derin kesildiği zaman canı yanar; fakat en küçük bir acıya tahammül edemeyen bu çocuk, nefes almaya bile cesaret edemez. Tek bu dizlerin üstünde geçen an uzasın, tek avucunu gıdıklarken anasının sesi, “Bura bir kuş konmuş, bu tutmuş, bu kesmiş, bu pişirmiş, bu yemiş, bu da mektepten gelmiş, hani bana, hani bana demiş,” derken küçüğün parmaklarını teker teker okşasın da isterse bu parmakları dibinden kessin, koparsın...

Bir şimşek daha... Bu defa gösterdiği vaka pek tatlı değildir. Sahne, mor salkımlı evde de değildir. Biraz yukarıda, Teşvikiye Camisi'ne giden küçük bir yokuşta küçük bir ev, annesi artık ayrı çıkmıştır. Bu devirde babasını pek hatırlamaz, daha fazla babasını saraya götürmek için gelen seyis ve iki atla alakadardır. Bu evde en yakın ve en çok konuşulan komşu, karşılarında oturan Tablakârlar ailesidir. Orada Binnaz adlı büyücek bir kız ile bir de küçük kızın oynadığı Şayeste adlı bir çocuk vardır. Annesi bu günlerde, yanından çevrilen bir kolla çalınan, acayip bir çalgıya düşkündür. Küçük kız bu çalgıdan olanca şiddetiyle irkilir çünkü falso¹ seslerine tahammül edebilecek bir iradesi yoktur. Binnaz bu çalgıya düşkündür, anası tek gözü sakat olan bu Binnaz'a, sevgi ve şef-

1. Bir parça çalınır veya söylenirken yapılan nota yanlışlığı. (Y.N.)

katle muamele eder ve her gelişinde ona bu çalgıyı çalar. Bir gün işte bu çalgı çalınırken, küçük kız olanca kuvvetiyle tepinmeye, çığlık basmaya başlamıştır. Fakat anası, çalmakta devam etmiş, Binnaz'ı odadan çıkartıp kapıyı kilitledikten sonra küçüğe tokat atmış, çalgının kolunu çevirmiş, çevirmiş... Kız tepinmeye, aralıksız çığlıklar atmaya devam etmişse de çalgı kulak tırmalayan sesleri çıkarmakta devam etmiştir... Bu durum ne kadar devam etmiş? Bunu küçük kız hatırlamaz çünkü tokat serisine rağmen bağırmış, bağırmıştır.

Bu evdeki başka bir hatıra da komşuların gece ziyaretleri ve

Hamam kapısı vuruldu
İçerde meclis kuruldu
Fehime'm düştü bayıldı

diye İstanbul'da o zaman söylenen bir halk türküsünü dinlerken daima oturdukları minderde uyuyup kalmasıdır.

Bu evde onunla belki annesinden fazla meşgul olan insan, sütninesi Hatice'dir. Sütninenin kocası sebze satar, kocaman bir atla kapıdan her gün geçer. Sütnine Hatice'nin Çingene olduğu söylenir. Küçük kızın inadı tuttuğu zaman, "Ne olacak, Çingene sütü emmiş!" derler.

Nihayet bu evde son perde şu acı sahneyle kapanır. Bu evden Yıldız'a yakın bir eve taşınıyorlarmış. Annesi daha hasta, daha bitkindir. Hastayı iki kişinin taşıdığı safra renginde sarı perdeli bir sedyeye naklediyorlar. Küçük kız seyisle beraber sedyeyi takip ediyor fakat ikide birde duruyor, sedyenin içindeki anasını görmek istiyor. Sarı perdeleri yavaşça çekiyorlar, anasını gösteriyorlar. Beyaz entarili, beyaz başörtülü annenin ince yüzü erimiş, o iki garip ışıklı siyah gözler, yanaklara gölge saçan kirpikler arasında ışıdamıyor. Küçük kız ondan sonra

hayatı boyunca bir daha safran rengi sarıya bakamaz, midesi bulanır, başı döner.

Yıldız'daki ev geniştir, aydınlıktır, orada annesi daima cebinlik arkasındadır. Babası sabahları ata biner, saraya gider, akşamları döner ve küçük kız hatırasında babasını ilk defa bu günlerde görür gibidir. Fakat babası bu günlerde onunla meşgul olmaz. Annesi de bu evde bir tek laf etmiş değildir. Herhalde çok az yaşamıştır. Esasen verem olan bu genç kadın, ameliyatla bir tosuncuk doğurmuş ve ameliyattan sonra kendisi de çocukla beraber ölmüştür. Küçük kız bu evde nerede yatmıştır, hatırlamaz. Esasen bu günlerde o yok gibidir. Anası kaybolup gittikten sonra hayat, yarım bir ışık içinde geçmiş ve bir zaman için hafızası hiçbir sahne kaydetmemiştir. Bu, anasına ait hatıraların son perdesidir.

* * *

Bir şimşek daha... Bu defa anası olmadan Yıldız'daki ev hayatı. Anası nasıl ortadan kaybolup gitmiştir? Ölüm nedir? Küçük kız bunları bilmez ve anlayamaz. "Annem nerede?" diye belki sormuştur fakat ona müphem bir işaretle ufukları göstermişlerdir. Çünkü yıllar yılı, tekrar mor salkımlı evde yaşarken, terasın duvarlarına tırmanır, Kız Kulesi'nin arkasına, belki Üsküdar'a bakarak annesini orada tahayyül eder. Fakat annesi Yahya Efendi Mezarlığı'nda¹ yeri kaybolan bir toprak yığınının altındadır. Yıldız'daki evde o artık aptal aptal dolaşır, bir şey hissetmez, bir şey anlamaz, tamamen terk edilmiştir. Oradaki ilk canlı hatıra, Beşiktaş'taki Ketenciler Hamamı'na gö-

1. Beşiktaş'taki Şeyh Yahya Efendi Külliyesi. I. Süleyman ve II. Selim dönemlerinin önemli şair ve din adamı Yahya Efendi'nin adına Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. (Y.N.)

türüldüğü zamandır. Kim götürmüştür bilemez. Yalnız kapılar açılıp kapandıkça, dumanlı kubbenin altındaki akisler küçük kıza korkunç birer umacı¹ sesi gibi gelir. Yarı çıplak insanların dolaştığı, içeri gittikçe su buharının kalınlaştığı yere küçük kıza da götürürler. Feryadı bütün hamamı çınlatır. Nihayet küçük kız ustanın bacakları arasına sıkıştırılır, kafası sabunlanır, sabunlanır. Kaç defa, Allah bilir... Bu hamam koşmarı² küçük kıza o kadar korkunç ve derin tesir yapmıştır ki ondan sonra ne zaman hamam bohçası hazırlandığını görse ardı arası ke-silmeyen bir çığlık basmıştır. Daha sonraları, kendi iradesine sahip olduktan sonra daima evde yıkanmıştır. Bugüne kadar Beşiktaş'ta Ketenciler Hamamı önünden geçerken kafasında daima bu heyula canlanır.

Anasının göçtüğü günden sonra küçük kız, babasının varlığıyla çok şiddetle alakadar olmuştur. Bu genç baba, her gece, önünde tek mum yanan tepsinin üzerine eğilir, tepsiye mütemadiyen gözyaşları damlar. Dizlerine sarılan küçük kıza varlığından haberdar gözükmez. Nihayet ayaklarının ucuna basarak bir hizmetçi girer, küçük kıza kucagına alır veya elinden tutarak çeker götürür.

Bu anasız evde üç insan vardır. Birincisi Ali Lala. O, bu küçük kıza en fazla meşgul olan insandır. Bu yakışıklı, uzun boylu genç Kemahlı, büyükbabasının akrabasıdır. Esasen çocukluk günlerinde erkek hizmetçilerin büyükbabasının uzak veya yakın akrabası olduğunu küçük kız unutmaz.

Ali Lala onu sokağa çıkarır, ona babasının men ettiği horoz şekerleri ve macun alır. Bu sakin, nadir konuşan Ali Lala'nın kuvvetli elinin içine elini koyduğu za-

1. Küçük çocukları korkutmak için uydurulmuş hayalî yaratık. (Y.N.)

2. (Fr.) *Cauchemar*: Karabasan, kâbus. (Y.N.)

man küçük kız yalnızlığın verdiği huzursuzluğu unuttur, şefkat denilen hissi ona karşı müphem bir şekilde duyar. Bir de Ali Lala'nın küçük kardeşi aptal, sırtıkan Mustafa vardır.

Evde yemek pişiren, güya temizlik yapan, küçük kızın Rasim Dadı dediği, çiçekbozuğu, sakil ve ters bir kadın da vardır. Anası kaybolduktan sonra küçük kız ekseri Ali Lala'nın odasındadır. Rasim Dadı ile Ali Lala her akşam şu mealde konuşurlar:

Rasim Dadı: "İhtiyar hanım, kızı öldükten sonra buraya pek uğramaz oldu, aklı başında değil, çocuk kimsenin umurunda değil, ben artık çocuğa istediğimi yaparım."

Ali Lala: "Dilini tut. Çocuğun saçının teline dokunursan ananı ağlatırım senin karı."

Rasim Dadı: "Ama bizi ele veriyor, yaptığımız şeyleri maymun gibi taklit ediyor. Anladığından değil fakat büyükler anlar."

Ali Lala: "Yalan söylüyorsun."

Rasim Dadı, küçük kıza bakar ve dişlerini gıcırdatır. Esasen ona her zaman diş bilemektedir.

"Vallahi billahi, bizim yaptığımızı söylerse yengeçleri üzerine saldırtacağım."

Ali Lala: "Yengeçler de ne oluyor?"

Rasim Dadı: "Yengeçleri parçalar, döver ve veremli-lerin sırtlarına koyarlar, bizimkine koyamadan öldü. Aaaaah Ali..." Ve kısık sesle şu türküyü söyler:

Ali'm Ali'm gül Ali'm
Gül dibine gel Ali'm
Gül dibine gelmezsen
Bir şeftali ver Ali'm

Rasim Dadı, Ali Lala'nın boynuna kollarını dolayarak yanaklarını şapur şapur öpmeye başlar. Sonra döner

“Evin kendisi, çocuğun hafızasında Mor Salkımlı Ev yaftasını taşır. Bu ev, yarım asırdan ziyade, bazen de her gece, bu küçük kızın rüyalarına girmiştir. Arka taraftaki bahçeye nazır pencereler, çifte merdivenlerin sahanlıklarındaki ince uzun pencereleri, baştan başa mor salkımlıdır ve akşam güneşinde mor çiçekler arasında camlar birer ateş levhası gibi parlar.”

Mor Salkımlı Ev, yakın tarihimizin ruh iklimini anlamak, kavramak ve o iklimde yaşamak açısından eşsiz bir anı kitabıdır. Burada Halide Edib, kendi çocukluğunu, yetişme yıllarını, ilk yazılarını, ilk evliliğini, eşinden ayrılışını, Millî Mücadele’ye hangi sebeplerle başladığını kaleme getirirken; bir yandan da imparatorluğun son dönem peyzajını çizer.

SELİM İLERİ

Kaleme aldığı her metinle yeniden tartışılan Halide Edib’in bütün eserleri, gözden geçirilmiş baskılarıyla Can Yayınları’nda.

#halideedibinanıları #birküçükkızınhikayesi #ikinciabdülhamid
#istibdatyılları #meşrutiyetinilanı #balkanharbi

 can

can yayinlari.com | [f](#) | [t](#) | [i](#) | [s](#) can yayinlari

811

ISBN 978-975-07-2333-9

9 789750 723339